ISSN: 2146-1740
https://dergipark.org.tr/tr/pub/ayd,
Doi: 10.54688/ayd.1473174

Araştırma Makalesi/Research Article

DEPREMZEDE BİREYLERİN "DEPREM" ALGISI VE BAZI SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN ANALİZİ (MALATYA İLİ ÖRNEĞİ)*

"EARTHQUAKE" PERCEPTION OF EARTHQUAKE VICTIMS AND ANALYSIS IN TERMS OF SOME SOCIO-DEMOGRAPHIC VARIABLES (MALATYA PROVINCE EXAMPLE)

Arzu BOZDAĞ TULUM[2]

Makale Bilgi

Gönderilme:
24/04/2024

Kabul:
11/06/2024

Öz

Bu araştırmanın amacı; depremzede bireylerin "Deprem" kavramı ile ilgili zihinsel imgelerini tespit ederek bu imgeleri çeşitli kategorilerde sınıflandırmak ve bu zihinsel imgelerin bazı sosyo-demografik değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymaktır. Bu kapsamda depremzedelerin zihninde "Deprem" kavramına ilişkin imgeleri belirlemek amacıyla bir metafor çalışması yapılmıştır. Araştırmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Nicel araştırma tekniklerinden anket tekniği kullanılırken, nitel araştırma tekniği olarak fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Katılımcı depremzedelerin "Deprem" kavramına ilişkin zihinsel imgelerini ortaya çıkarmak amacıyla çalışmanın ana veri kaynağını oluşturan; "Deprem..... benzer/gibidir..... çünkü....." ifadesini tamamlamaları istenmiştir. Ayrıca "Deprem" imajının bazı sosyo-demografik değişkenler açısından bir farklılık oluşturup oluşturmadığını ortaya çıkarmak amacıyla cinsiyet, yaş grubu, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim yeri vb. sorular da anket formunda yer almıştır. 545 depremzededen toplanan veriler doğrultusunda toplam 3 ana ve 8 alt kategori oluşturulmuştur. Sosyo-demografik özellikleri içeren verilerin analizinde SPSS 25 paket programı kullanılmıştır. Yapılmış olan bu çalışma depremzede bireylerin bazı sosyo-demografik değişkenlerinin "Deprem" kavramına ilişkin oluşturdukları ana metafor kategorilerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar yarattığını ortaya koymuştur. Ayrıca depremzedeler tarafından en sık dile getirilen deprem metaforlarının; kıyamet, felaket, ölüm, yıkım, korku, felaket, çaresizlik gibi imgelerden oluştuğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Depremzede Birey, Metafor.

Jel Kodları: J1, Y1, Y8, H840.

*Bu araştırmada akademik danışman olarak katkı sağlamış olduğum 2024 yılında TUBİTAK ortaöğretim öğrencileri araştırma projeleri yarışması Sosyoloji dalında Malatya bölge sergisinde sunulan "Depremzede Bireylerin "Deprem" Algısı ve Bazı Sosyo- Demografik Değişkenler Açısından Analizi (Malatya İli Örneği)" isimli projenin bir kısmından yararlanılmıştır. Makalenin tek yazarlı olarak yayınlanması için proje ekibinden ve proje danışmanı Arif AKÇA'dan yazılı izinleri alınmıştır. Projenin hazırlanmasında ve bu araştırmaya sunduğu katkıdan dolayı emeği geçen lise öğrencileri; Elif Ermeç, Hamza Belliktaş ve Ela Kahraman'a ve proje danışmanı Arif AKÇA'ya teşekkür ederim.

[2]**Sorumlu Yazar:** Dr. Öğretim Üyesi, Malatya Turgut Özal Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0001-6925-0145, arzu.tulum@ozal.edu.tr.

Atıf: Bozdağ Tulum, A. (2025). Depremzede Bireylerin "Deprem" Algısı ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından Analizi (Malatya İli Örneği). *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, *16*(1), 1-32.

Article Info

Received:
24/04/2024

Accepted:
11/06/2024

Abstract

The purpose of this research; The aim of the study is to identify the mental images of earthquake victims regarding the concept of "Earthquake", to classify these images in various categories and to reveal whether these mental images differ in terms of some socio-demographic variables. In this context, a metaphor study was conducted to determine the images related to the concept of "Earthquake" in the minds of earthquake victims. Qualitative and quantitative research methods were used together in the research. While the survey technique was used as a quantitative research technique, the phenomenology pattern was used as a qualitative research technique. Constituting the main data source of the study in order to reveal the mental images of the participating earthquake victims regarding the concept of "Earthquake"; They were asked to complete the statement "Earthquake is similar/like..... because...." In addition, in order to reveal whether the "Earthquake" image creates a difference in terms of some socio-demographic variables, gender, age group, education level, income level, place of residence where most of the life is spent, etc. questions were also included in the survey form. In line with the data collected from 545 earthquake victims, a total of 3 main and 8 subcategories were created. SPSS 25 package program was used to analyze the data including socio-demographic characteristics. This study has revealed that some socio-demographic variables of earthquake victims create statistically significant differences in the main metaphor categories they create regarding the concept of "Earthquake". In addition, the earthquake metaphors most frequently expressed by earthquake victims are; It has been seen that it consists of images such as apocalypse, disaster, death, destruction, fear, disaster and despair.

Keywords: Earthquake, Earthquake Victim Individual, Metaphor.

Jel Codes: J1, Y1, Y8, H840.

Extended Summary

In the earthquakes that took place on February 6, 2023 and were described as the "Disaster of the Century", thousands of buildings were destroyed or damaged, according to official statements, more than 50 thousand people lost their lives and millions of earthquake victims had to leave their cities. Thousands of people who survived the earthquake suffered great material and moral damage.

While earthquakes cause physical destruction, they also cause individual and social damage. In this context, it is important to conduct scientific studies on the subject and to detect individual and social damage and to reveal the problems it creates.

This study was prepared based on the necessity of researching and examining the social effects of the earthquake disaster, especially within the science of Sociology; It was carried out with the assumption that people who experienced the February 6 earthquakes, described as the "Disaster of the Century", reacted differently to this disaster and attributed different meanings to it due to some different demographic characteristics.

Some demographic factors such as individuals' age group, gender, income level and the place of residence where they spend most of their lives are expected to affect earthquake perception.

In this context, it is seen that the number of studies examining earthquakes with metaphors is limited and they are mostly concentrated in the field of education. It is seen that the earthquake is a sociological phenomenon in terms of its social effects and studies should be carried out by the science of sociology. Individuals from different generations and with different socio -demographic characteristics that make up the society; How do they make sense of the earthquake phenomenon, what conclusions do they draw from their earthquake experiences, what changes did the earthquake cause in their lives, what are the reflections of the earthquake disaster on today and the future? Such questions should be thoroughly investigated. Thus, a strong basis can be created to increase the short and long-term interventions necessary to reduce the negative effects of the earthquake disaster on the general society and individuals.

In this study, mixed research method, also called methodological pluralism, was used. While the phenomenology pattern, one of the qualitative techniques, was used in the study, the survey technique, one of the quantitative method techniques, was used. Earthquake victims living in Malatya constitute the general population of the research. The 545 earthquake victims who participated in the research constitute the sample group of our research. In the research, data were collected through a two-part questionnaire. The first part was created using the metaphor creation technique. In this part, “Earthquake ……. is like/similar to; Because ……." There is an incomplete expression in the form. In the second part, questions were asked about the personal information of earthquake victims.

According to the findings obtained in this research, it is seen that earthquake victims produced a total of 135 valid mental images regarding the concept of "Earthquake". The 135 metaphors produced were classified under 3 main and 8 subcategories. The main metaphor categories of earthquake victims regarding the concept of "Earthquake" were examined in the context of their demographic characteristics. According to the T test and ANOVA analysis conducted for this purpose; It was observed that different age groups, gender, education level, profession and marital status variables created a statistically significant difference in the main metaphor categories.

Studies show that earthquake victims produced 135 valid metaphors regarding the concept of "Earthquake". In the research in which a total of 545 earthquake victims participated, 135 metaphors were classified under 3 main and 8 subcategories.

The three main categories created according to the common characteristics of metaphors consist of Emotional, Logical and Neutral titles; When 8 subcategories are examined; It was formed under the subcategories of Destructive Elements, Disturbing Elements, Religious Elements, Change-Transformation Elements, Natural Elements, Scientific-Technical Elements and Stimulating Elements and Other. With these data, the first hypothesis of the research, H1. The Hypothesis " The metaphors that earthquake victims have regarding the concept of "Earthquake" are collected under different conceptual categories" was accepted. The metaphors most frequently mentioned by the participants are Doomsday, Nothing, Catastrophe, Death, Destruction, Fear, Disaster, Despair, Cradle and War are metaphors.

Again, it was seen that the metaphors were grouped into 3 main categories: Emotional, Logical and Neutral, according to their common characteristics. Based on these data, H2. The Hypothesis "The metaphors that earthquake victims have regarding the concept of "Earthquake" semantically consist of emotional, logical and

neutral main themes" was accepted. The main metaphor categories of the earthquake victims regarding the concept of "Earthquake" were examined in terms of some socio -demographic variables, and among the socio - demographic variables; It was observed that different age groups, gender, education level, profession and marital status variables created a statistically significant difference in the main metaphor categories. Based on these data obtained, H3. The Hypothesis "The main metaphor categories that earthquake victims have regarding the concept of "Earthquake" differ according to some socio -demographic variables" was accepted.

1. Giriş

Dünya üzerinde yaşamına avcı-toplayıcı olarak başlayan insan toplulukları bu ilk dönemden itibaren doğanın kendisine sunduğu kaynakları kullanarak var olma mücadelesine girişmiştir. Doğa ve insan arasındaki bu etkileşim, insanın doğaya kimi zaman hayranlık duyarak kimi zaman da ondan korkarak ona tapınması şeklinde karşılık bulmuş; kimi zaman da merak etmesi ve sorgulaması ile bilimsel açıdan anlamaya ve açıklamaya onu keşfetmeye çalışması şeklinde sürekli devam etmiştir.

Bu gün gelinen dijital çağda insanoğlu doğa ile olan münasebetini kesmemiş ve doğa sürekli bir şekilde sunduğu imkanlar veya yarattığı afetler ile insanoğluna, ne kadar vaz geçilmez ve önemli bir aktör olduğunu hatırlatmaktadır.

Tarihin çeşitli dönemlerinde insanoğlu doğal afetlerle karşı karşıya kalmış ve bu afetler büyük yıkımlara neden olmuştur. Doğal afetler sel, çığ, toprak kayması, yangın ve deprem felaketi şeklinde oluşabilmektedir. Ancak bu doğal afetlerden tahribatı en büyük olanı depremlerdir. Depremlerin sebep olduğu tahribatlar çok geniş coğrafyalarda yaşayan büyük insan nüfuslarını derinden etkilemektedir.

Dünya tarihinin en büyük doğal afetlerinden biri olarak tarihe geçen 06.02.2023 tarihinde Türkiye saati ile 04:17 ve 13:24'te merkez üsleri sırasıyla Pazarcık (Kahramanmaraş) ve Elbistan (Kahramanmaraş) olan Mw 7.7 ve Mw 7.6 büyüklüğünde iki deprem meydana gelmiştir. Her iki deprem de Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa ve Elazığ'da çok şiddetli hissedilmiş ve büyük can kayıplarına ve ağır hasarlara neden olmuştur. Söz konusu depremler, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 11 ili kapsayan 108.812 km²' lik bir alanda etkili olmuştur. Türkiye tarihinin en yıkıcı deprem fırtınası olarak kayıtlara geçen bu iki ana sarsıntıdan ilkinin Kahramanmaraş ve Hatay'da, ikincisinin ise özellikle Malatya'da daha etkili olduğunu söylemek mümkündür (AFAD, 2023:1).

6 Şubat 2023'te gerçekleşen, "Yüzyılın Felaketi" olarak nitelendirilen depremlerde binlerce bina yıkılmış veya hasar görmüş, resmi açıklamalara göre 50 bini aşkın sayıda insan yaşamını yitirmiş ve milyonlarca depremzede birey bulundukları şehri terk etmek zorunda kalmıştır. Depremden kurtulan binlerce kişi maddi ve manevi büyük zarar görmüştür.

Deprem; beklenmeyen bir zamanda meydana gelen, bireysel/toplumsal zararlara yol açan ve can ya da mal kayıplarının yaşanabildiği doğa olayıdır. Deprem tehlikesinin şiddeti ise söz konusu doğa olayının meydana getirdiği can ve mal kayıpları, yaralanmalar ve yapısal hasarlar

gibi tahriplerle ölçülmektedir (Nabil ve Anastasia, 2004:533'den akt. Kolukırık ve Tuna, 2009:288-289). Etkileri açısından deprem, toplumdaki gündelik işleyişi sarstığından ve toplum içerisindeki düzeni değiştirip çatışma ve değişmeyi zorunlu kıldığından derin toplumsal sonuçlara yol açabilmektedir. Nitekim deprem nedeniyle insanların yaşamları alt üst olmakta, mevcut sosyal düzenin yıkılması ve sosyal çözülmelerin yaygınlaşmasıyla toplumda yeniden düzenleme ihtiyacı ortaya çıkabilmektedir (Kasapoğlu ve Ecevit, 2001:9'den akt. Kolukırık ve Tuna, 2009:288-289).

Deprem felaketinin toplumsal etkilerinin özellikle Sosyoloji bilimi içerisinde araştırılması ve incelenmesi gerekliliğinden yola çıkılarak hazırlanan bu çalışma; "Yüzyılın Felaketi" olarak nitelendirilen 6 Şubat depremlerini yaşayan insanların farklı bazı demografik özelliklerinden dolayı bu felakete farklı tepkiler verdikleri ve farklı anlamlar yükledikleri varsayımıyla gerçekleştirilmiştir.

Toplumu oluşturan farklı sosyo-demografik özelliklere sahip bireyler; deprem olgusunu nasıl anlamlandırıyorlar, deprem deneyimlerinden ne gibi sonuçlar çıkarıyorlar, deprem yaşamlarında ne gibi değişikliklere neden oldu, deprem felaketinin bugüne ve geleceğe yansımaları nelerdir? gibi sorular kapsamlı bir şekilde araştırılmalıdır. Böylece deprem felaketinin toplumun geneli ve bireyler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için gerekli kısa ve uzun vadeli müdahalelerin artırılması için güçlü bir zemin oluşturulabilir. Dolayısıyla bu çalışmanın, başta profesyoneller olmak üzere siyasi aktörlere ve yöneticilere yol göstereceği ve konu ile ilgili, özellikle afet sosyolojisi literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bireylerin yaş grubu, cinsiyeti, gelir düzeyi ve yaşamının büyük bölümünü geçirdiği yerleşim yeri gibi bazı demografik faktörlerin deprem algısını etkilemesi beklenmektedir. Bu araştırma, depremzedelerin deprem olgusuna yönelik algılarını bazı farklı sosyo-demografik değişkenler açısından ortaya koymayı amaçlamaktadır.

2. Deprem Afeti ve Kuşaklar

Afetler, ortaya çıktıkları toplumun yaşam şartlarını derinden etkileyen, yaşamı kısıtlayan ve kesintiye uğratan olaylardır. Afetler etkilenen topluluğun yerel imkan ve kaynakları ile başa çıkamayacağı ölçekteki çok büyük olaylardır. Afeterle karşılaşan afetzedeler; fiziksel, ekonomik, toplumsal ve çevresel anlamda maddi ve manevi kayıplar yaşamak zorunda kalırlar.

Afetlere neden olan tehlike kaynakları doğa kaynaklı (deprem, sel, kasırga vb.), insan kaynaklı (savaş, terör vb.) ve teknolojinin neden olduğu tehlikeler (maden kazaları, nükleer patlamalar) şeklinde üç başlık altında incelenebilir.

Doğa kaynaklı ancak ihmal veya kontrolsüz yapılaşma gibi insan faktörü ile afetlere dönüşebilen depremler; tektonik plakaların hareketi ve fay hatları boyunca oluşan gerilimin neden olduğu sismik dalgaların aniden serbest kalması sonucu oluşmaktadır. Türkiye, dünyanın en tehlikeli, en büyük ve aktif fay hatları üzerinde yer alan bir ülkedir, dolayısıyla bir deprem ülkesidir. Türkiye'de meydana gelen depremler (Lazaridou-Varotsos, 2013), son derece yıkıcı etkiler yaratarak bir afet olgusuna dönüşebilmektedir. Bir olayı "afet" olarak tanımlayıp, benzer olaylardan ayırmak için onun can kaybı ya da ekonomik kaybın büyüklüğü gibi etkilerini kriter olarak kabul etmek, bizi doğal yada teknolojik kaynaklı olsun, olayın kendisiyle afeti özdeşleştirmeye sevk eder. Ancak bu yaklaşım bazen yanıltıcı olabilir. Oysa afet, meydana gelen fiziksel bir olayın insan ve toplum üzerindeki etkileridir (Akgüngör, 2010: 4'de akt. Fırat, 2022:49-50). Başka bir ifadeyle afetler; nedenleri, oluş süreci ve sonuçları itibarıyla insan yaşamını fiziksel, sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel yönlerden etkilemekteyse, işte o zaman afet olarak tanımlanabilir (Can, 2022:11)

Doğal ve toplumsal bir afet olan deprem, yalnızca yeryüzünü sarsmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal yapıyı, kurumları ve insanları da derinden etkiler. Depremler büyük can ve mal kayıplarına yol açarak yaşandığı mekânlarda çeşitli sonuçlarıyla toplum hayatını doğrudan etkilemektedir. Ekonomik, ailevi, göç ve göçe bağlı sorunlar, anomik durumlar gibi problemlere yol açarak, birey ve toplum hayatını derinden etkilemektedir. Depremler büyük çaplı can ve mal kayıplarına yol açmanın yanı sıra altyapıya da zarar verirler. İşlerini ve evlerini kaybeden insanlar genellikle başka yerlere göç etmek zorunda kalırlar. Beklenmedik bir anda gelen bu depremler, insanların alışık oldukları tüm standartları etkisiz hale getirerek sistemleri krize sürükler. Depremin yol açtığı zararlar; kolektif düzeyde; suç oranlarında artış, sosyal huzursuzluk, politik istikrarsızlık, risk, belirsizlik; bireysel düzeyde ise korku, kaygı, tükenmişlik ve depresyon şeklinde yansır. Depreme maruz kalan büyük bir nüfus Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) yaşamaktadır (Fırat, 2022; Tang, Deng, Glik, Dong, & Zhang, 2017). Bu tür sorunlara farklı yaş gruplarında bulunan bireyler farklı tepkiler verebilir. Araştırmanın farklı yaş gruplarını değerlendiriyor olması, yıkıcı etkiler yaratan ve afete dönüşen deprem gerçeğini nasıl algıladığımıza dair bir projeksiyon sağlayacaktır. Bu bağlamda öncelikle kuşak kavramına açıklık getirmek yerinde olacaktır.

Birçok sosyal bilim tarafından konu edilen kuşak kavramı, genel olarak aynı zaman diliminde doğmuş ve büyümüş bireylerin benzer davranış kalıplarına ve bakış açılarına sahip oldukları tezinden hareket eder. Bu bireylerin davranışları, kendilerinden öncekilerden belirgin bir şekilde ayrılmaktadır. Kuşak kavramı; benzer davranış kalıplarına ve bakış açılarına sahip bireyler topluluğunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Başka bir ifadeyle; tarihsel olarak aynı

zaman aralıklarında doğan; benzer ekonomik ve sosyal hareketlerde bulunan ya da belli bir sosyal gruba ait olanlar için yapılan tanımlamalar kuşak olarak adlandırılmaktadır (Yüksekbilgili, 2015: 260). Alanyazında kuşakların tarihsel dönemler içerisinde değerlendirilmesi konusunda araştırmacılar arasında görüş ayrılıkları olsa da (Reeves ve Oh, 2008: 296'dan akt. Kaygısız ve Sipahi, 2019: 923) çoğu araştırmacı kuşakları aşağıdaki gibi dönemlerle adlandırmaktadır: (Kavalcı ve Ünal, 2016; Nagy ve Kölcsey, 2017'den akt. Kaygısız ve Sipahi, 2019: 923).

- Sessiz Kuşak (Savaş, Geleneksel, 1900-1945)
- Bebek Patlaması (Baby Boomers, 1946-1964)
- X Kuşağı (Gen X, Dijital Göçmen, 1965-1979)
- Y Kuşağı (Gen Y, Gen Me, Digital Melez, 1980-1999)
- Z Kuşağı (Gen Z, Digital Yerli, 2000-2011)
- Alfa Kuşağı (2012-...)

Bu bağlamda, farklı kuşaklardan ve farklı sosyo-demografik özelliklere sahip depremzedelerin zihinlerindeki "Deprem" olgusuna ilişkin deprem imgesini belirlemek amacıyla bir metafor çalışması yapılmıştır. Metafor, dilin sembolik kullanımına bağlı olarak bir kavram ya da durumu başka bir kavram ya da durumla ifade etme biçimi olarak tanımlanmaktadır (Abrams, 1999:155'den aktaran Aydın ve Pehlivan, 2010). Metafor terimi Latince metaphora kökünden gelmektedir. Meta: ötesinde, aşırı ve pherein: taşımak kelimelerinin birleşiminden oluşur. Metafor, öteye taşıma anlamı ile şiirde, reklamlarda, mimaride, yönetim bilimlerinde ve günlük yaşamda sıkça kullanılan ve yorumlanan bir biçim haline gelmiştir (Salman, 2003:53).

Depremleri metaforlarla inceleyen çalışmalara ilişkin yapılan literatür taramasında, konuyla ilgili farklı başlıklar altında sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Söz konusu çalışmalardan bazıları şunlardır; "*İlkokul, Ortaokul ve Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Gözünden Metaforlarla Deprem*" (Çelik ve Gündoğdu, 2022), "*Depremi Yaşamış ve Yaşamamış Öğrencilerin Deprem Algılarının, Metafor Analizi İle İncelenmesi*" (Karakuş, 2014), " *Sivrice Depremini Yaşamış Ortaokul Öğrencilerinin Depreme İlişkin Metaforik Algılarının İncelenmesi: Malatya İli Örneği* (Doğan, Nacaroğlu, Ablak, 2021), "*Depremi Yaşamış Olan 9. Sınıf Öğrencilerinin "Deprem" Kavramına Yönelik Algılarının Nitel Açıdan İncelenmesi*" (Aksoy, 2013), "*Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Gözünden Deprem*", (Yılmaz ve Arslan, 2023), "*Metaphoric Perceptions of Emergency Aid and Disaster Management Students Regarding "Earthquake": A Case Study of Turkey*"(Karabey ve Aras, 2022), "*Observation of the Students' "Earthquake"Perceptions by Means of Phenomenographic Analysis Primary*

Education 7th Grade – Turkey"(Aydın ve Coşkun, 2010), "*Ortaokul Öğrencilerinin "Deprem" Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar*" (Kaya, 2010).

Bu bağlamda depremi metaforlarla inceleyen çalışmaların sayısının sınırlı olduğu ve daha çok eğitim alanında yoğunlaştığı görülmektedir. Depremin toplumsal etkileri bakımından sosyolojik bir olgu olduğu ve sosyoloji bilimi tarafından çalışmaların yapılması gerektiği görülmektedir.

Metaforik algılar kavramın bağlamsal boyutuna bağlı olarak değişmektedir (Koçoğlu, 2014: 108). Bu nedenle farklı sosyo-demografik özelliklere sahip bireylerin "Deprem" kavramına ilişkin farklı zihinsel algılara sahip olmalarının doğal olduğu söylenebilir. Bu çalışma, farklı sosyo-demografik özelliklere sahip bireylerin zihinlerindeki "Deprem" imgesinin (metaforunun) de farklı olduğu varsayımından yola çıkılarak hazırlanmıştır.

Bu bağlamda bu araştırmanın amacı; depremzedelerin "Deprem" kavramı ile ilgili zihinsel imgelerini tespit ederek bu imgeleri çeşitli kategorilerde sınıflandırmak ve bu zihinsel imgelerin bazı sosyo-demografik değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymaktır.

2.1. Araştırmanın Önemi

Depremzede bireylerin "Deprem" algılarının tespit edilmesi, yönetim kademelerinin ve siyasi aktörlerin alacağı stratejik kararlar için önemli argümanlar sunabilir. Ayrıca yapılmış olan literatür taramalarında bu yönde çok sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir.

Ayrıca çalışmada ortaya çıkarılmaya çalışılan bireylerin "Deprem" algıları, katılımcıların sahip oldukları yaş, cinsiyet gibi unsurlara bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir (Ursano, Fullerton & Norwood, 2003).

Bu bağlamda "Deprem" kavramının depremzede bireylerin zihnindeki imgesinin (metafor) neler olduğunu tespit etmek önemlidir. Dolayısıyla çalışmamız bu yönüyle özgündür. Ayrıca çalışmamız, konuyla ilgili literatürün oluşması ve daha sonra yapılacak çalışmalara kaynaklık oluşturacak olması bakımından önemli görülmektedir.

Tüm bu bilgiler depremzede bireylerin zihnindeki "Deprem" kavramına ilişkin bir araştırma yapmanın önemini ortaya koymaktadır.

2.2. Problem Cümlesi

Yukarıda bahsedilen düşüncelerden hareketle araştırmanın temel problemini "depremzede bireyler "Deprem" kavramını nasıl algılamaktadır?" sorusu oluşturmaktadır.

Bu ana problem doğrultusunda şu alt prolemlere yanıt aranmaktadır.

(1) Depremzede bireylerin "Deprem" kavramına dair geliştirdikleri zihinsel imgeler nelerdir?

(2) Depremzede bireylerin geliştirdikleri zihinsel imgeler ortak özellikleri bakımından hangi alt kavramsal kategoriler altında toplanmaktadır?

(3) Depremzede bireylerin "Deprem" kavramına dair geliştirdikleri zihinsel imgeler anlamsal olarak duygusal, mantıksal ve nötr ana kategorilerine ayrılabilir mi?

(4) Depremzede bireylerin "Deprem" kavramına dair geliştirdikleri zihinsel imgeler ana metafor kategorileri bazı sosyo-demografik değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?

2.3. Hipotez Cümlesi

Araştırmanın hipotez cümlesi aşağıda ifade edilmiştir:

(1) Depremzede bireylerin "Deprem" kavramına dair geliştirdikleri zihinsel imgeler farklı kavramsal kategoriler altında toplanmaktadır.

(2) Depremzede bireylerin "Deprem" kavramına dair geliştirdikleri zihinsel imgeler anlamsal olarak duygusal, mantıksal ve nötr ana temalardan oluşmaktadır.

(3) Depremzede bireylerin "Deprem" kavramına dair geliştirdikleri zihinsel imgeler ana metafor kategorileri bazı sosyo-demografik değişkenlerine göre farklılık göstermektedir.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada metodolojik çoğulculuk olarak da adlandırılan karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada nitel tekniklerden fenomenoloji deseni, nicel yöntem tekniklerinden anket tekniği kullanılmıştır. Fenomenoloji deseni, farkında olduğumuz fakat derinlemesine ve ayrıntılı bir bilgiye sahip olmadığımız olgulara odaklanır. Fenomenler yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, eğilimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilir. Fenomenoloji, bize tamamen yabancı olmayan ancak tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için uygun ve derinlemesine bir araştırma zemini sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 78).

3.2. Veri Toplanma Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan depremzede bireylerin "Deprem" algısını tespit edebilmek amacıyla iki aşamalı bir anket formu kullanılmıştır. Birinci aşamada; Depremzede bireylerin cinsiyet, yaş kuşağı, medeni hal, meslek, eğitim seviyesi, gelir seviyesi, yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim birimi gibi demografik bilgilerini ortaya çıkarmaya yönelik kapalı uçlu sorulardan oluşan anket soruları ve ikinci aşamada; Deprem kavramına dair zihinsel imgelerini ortaya çıkarmak için sorulan "Deprem……benzer/gibidir, çünkü……." sorusu forma eklenmiştir.

Anket sonucunda ortaya çıkan veriler SPSS 25 kullanılarak analiz edilmiş, frekans ve yüzdeler hesaplanmıştır. Olgubilim deseni ile geliştirilen soru ile elde edilen nitel veriler ise içerik analizi yapılarak kategorilerine ayrılmış, depremzede bireylerin cinsiyet, yaş kuşağı, medeni hal, meslek, eğitim seviyesi, gelir seviyesi, yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim birimi gibi demografik değişkenleri ile birlikte karşılaştırmalı analizi yapılmıştır. Anketler 22 Şubat-22 Mart 2024 tarihleri arasında uygulanmıştır.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Malatya ilinde yaşayan depremzede bireyler araştırmanın genel evrenini oluşturmaktadır. Araştırmada, gerek nitel gerekse nicel tekniklerle verilerin toplandığı 545 depremzede birey örneklem grubunu oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcıları, ulaşılabilen sayıda depremzede bireyin gönüllülük esasına bağlı olarak seçildiği, maksimum çeşitlilik örneklemesine göre belirlenmiştir. Araştırmaya dahil edilen katılımcıların seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik yöntemi kullanılmıştır (Creswell, 2012; Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012). Maksimum çeşitlilik yöntemi çerçevesinde, çalışmaya katılmayı kabul eden depremzede bireylerin sosyo-demografik bilgilerine ilişkin bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri

Sosy-Demografik Değişkenler		***f***	**%**
Katılımcıların içinde bulunduğu yaş kuşakları	Baby Boomers	38	7,0
	X	157	28,8
	Y	107	19,6
	Z	243	44,6
Cinsiyet	Kadın	260	47,7
	Erkek	285	52,3
Gelir seviyesi	Alt	79	14,5
	Orta	451	82,8
	Üst	15	2,8
Eğitim seviyesi	İlkokul-Ortaokul	46	8,4
	Lise	215	39,4

	Üniversite	254	46,6
	Lisans üstü	30	5,5
Medeni hal	Evli	250	45,9
	Bekar	279	51,2
	Dul	16	2,9
Meslek	Öğrenci	240	44,0
	Memur	191	35,0
	İşçi	16	2,9
	Serbest	16	2,9
	İşsiz	17	3,1
	Diğer	65	11,9
Yaşamın çoğunluğunun geçirildiği yerleşim birimi	Köy	27	5,0
	İlçe	47	8,6
	Kent	140	25,7
	Büyük şehir	331	60,7
Toplam	*f*	545	100,0

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmaya toplam 545 depremzede birey katılmıştır. Katılımcıların 38'i (%7) 1946-1964 yılları arasında doğan Baby Boomers kuşağında, 157'si (%28,8) 1965-1980 yılları arasında doğan X kuşağında, 107'si (%19,6) 1981-1999 yılları arasında doğan Y kuşağında ve 243'ü (%44,6) 2000-2011 yılları arasında doğan Z kuşağında bulunmaktadır. Katılımcıların 260'ı (%47,7) kadın, 285'i (%52,3) erkeklerden oluşmaktadır. Gelir seviyesi açısından değerlendirildiğinde katılımcıların 451'i (%82,8) kendini orta düzey gelir seviyesinde algılamaktadır. Eğitim seviyesi açısından değerlendirildiğinde ise katılımcıların 215'inin (%39,4) lise ve 254'ünün (%46,6) üniversite düzeyinde eğitim aldığı görülmektedir. Yine katılımcıların 250'sinin (%45,9) evli, 279'unun (%51,2) bekar olduğu görülmektedir. Katılımcıların 240'ı (%44) öğrenci iken 191'i memurlardan oluşmaktadır. Katılımcıların yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim birimine bakıldığında 331'inin (%60,7) hayatlarının çoğunu büyük şehirde geçirdiklerini ifade ettikleri görülmektedir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan zihinsel imgelere dair veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcılar tarafından geliştirilen zihinsel imgelerin analizi ve yorumlanması beş aşamada gerçekleştirilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, Saban 2004).

1. Adlandırma Aşaması: Bu aşamada depremzedelerin anlamlı zihinsel imgeler oluşturup oluşturmadıklarına bakılmıştır.

2. Eleme Aşaması: Kullanılan zihinsel imgeler ile kullanım amacı arasında tutarlı bir ilişki bulunmayan zihinsel imgeler elenmiştir.

3. Kategori Geliştirme Aşaması: Depremzedeler tarafından üretilen zihinsel imgeler kavramsal kategoriler altında gruplandırılmış ve belirli bir tema ile ilişkilendirilerek sınıflandırılmıştır.

4. Geçerlilik ve Güvenilirliğin Sağlanması: Araştırmada ulaşılan toplam 3 ana ve 8 alt kavramsal kategori altında verilen zihinsel imgelerin söz konusu kavramsal kategoriyi temsil edip etmediğini teyit etmek için alan uzmanı görüşüne başvurulmuştur. Bu amaçla oluşturulan kategoriler ve ilgili metaforlar bir liste haline getirilerek alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Uzmandan bu iki listeyi kullanarak 135 metaforluk listeyi ikinci listedeki 3 ana ve 8 alt kavramsal kategori ile eşleştirmesi (hiçbir metaforu dışarıda bırakmadan) istenmiştir. Daha sonra uzman tarafından yapılan eşleştirmeler, oluşturulan kategorilerle karşılaştırılmıştır.

Karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları belirlenmiş ve Miles ve Huberman'ın (1994: 64) formülü (Güvenirlik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı) kullanılarak çalışmanın güvenirliği hesaplanmıştır. Ortaya çıkan 135 zihinsel imgeye denk olduğu düşünülen 3 ana ve 8 alt kavramsal kategoriden toplam 5 zihinsel imgenin ilgili kategori için uygun olmadığı alan uzmanı tarafından ifade edilmiştir. Bu durumda Güvenilirlik = 135 / (135 + 5) = 0,96 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmanın güvenilirlik çalışmasında %96' lık bir güvenilirlik oranı elde edilmiştir.

5. Frekansların Hesaplanması ve Yorumlanması: Depremzedelerin demografik özellikleri ve zihinsel imgelerin sınıflandırılmasına dair veriler SPSS 25 paket programına girilmiştir. Demografik özellikler ve zihinsel imgelerin sınıflandırmalarının analizinde tanımlayıcı istatistik tekniklerinden yüzde (%), frekans (f) ve çapraz dağılımlar elde edilmiş, demografik değişkenlerin ana metafor kategorilerinde farklılığa neden olup olmadığını anlamak için T-testi ve anova analizleri yapılmıştır. Bulunan değerler yorumlanmıştır. Buna göre bir tablolar oluşturulmuş ve her tablo için ilgili veriler yazılmıştır. Metaforu üreten depremzedenin yaş kuşağı, cinsiyeti ve kodu (örneğin X kuşağı birey, Kadın ve 16 (XK16) kodlu katılımcı) metafor cümlesinin sonunda verilmiştir.

4. Bulgular

Bu bölümde ilk olarak çalışma grubunu oluşturan ve farklı kuşaklarda yer alan depremzede bireylerin “Deprem” kavramına ilişkin ileri sürdükleri zihinsel imgelerden bahsedilmektedir. Daha sonra, “Deprem” kavramına ilişkin olarak ortaya çıkan 8 alt kategori, farklı kuşaklarda yer alan depremzede bireylerin ürettiği örnek zihinsel imgelerle de desteklenerek tanıtılmaktadır. Son olarak farklı kuşaklarda yer alan depremzede bireylerin Deprem algılarının 3 ana kavramsal kategori açısından dağılımına ve bazı sosyo-demografik değişkenler ile olan ilişkisine dair bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Katılımcıların "Deprem" Kavramı İle İlgili Sahip Oldukları Metaforlar ve Alt Kategoriler

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre, depremzede bireylerin "Deprem" kavramına ilişkin olarak toplam 135 adet geçerli zihinsel imge (metafor) ürettikleri görülmektedir.

Tablo 2.

Deprem Kavramına İlişkin Üretilen Metaforlar ve Frekans Dağılımları

Metaforlar	***f***	**%**		***f***	**%**		***f***	**%**
Kıyamet	73	13,4	Dalga	2	0,4	Kılıç	1	0,2
Hiçbirşeye	55	10,1	Enkazdan Uzanan Eller	2	0,4	Gürültü	1	0,2
Felaket	41	7,5	Cam	2	0,4	Rubik Küp	1	0,2
Ölüm	33	6,1	Yaşam	2	0,4	Baba	1	0,2
Yıkım	27	5,0	İnanç	2	0,4	Can Pazarı	1	0,2
Korku	22	4,0	Çöküntü	2	0,4	Uyku	1	0,2
Afet	16	2,9	Problem	2	0,4	Yaprak Gibi Savrulmak	1	0,2
Çaresizlik	15	2,8	Azrail	2	0,4	Silkeleme	1	0,2
Beşik	9	1,7	Zaman	2	0,4	Yokluk	1	0,2
Savaş	9	1,7	Bilimsel Çözüm	2	0,4	Tsunami	1	0,2
İnsan	8	1,5	Cehennem	2	0,4	Hacıyatmaz	1	0,2
Sallantı	7	1,3	Coğrafi Kader	2	0,4	Elektrik	1	0,2
Hayat	7	1,3	Mal Kaybı	2	0,4	Deniz	1	0,2
Mahşer Günü	7	1,3	Müteahhitler	2	0,4	Tokat	1	0,2
Doğal olay	6	1,1	Yenilenme	2	0,4	Sıcak Süt	1	0,2
Kabus	6	1,1	Çığlık	2	0,4	Yıkıcı Şiddet	1	0,2
Son	6	1,1	Avize	2	0,4	Yumruk	1	0,2
Yok Oluş	5	0,9	Günah	2	0,4	Çamaşır Makinesi	1	0,2
Salıncak	5	0,9	Canavar	2	0,4	Çökmüş insan	1	0,2
Uyarma	5	0,9	Acizlik	2	0,4	Para	1	0,2
Ayrılık	5	0,9	Allah'ın Taktiri	2	0,4	Uçak Kazası	1	0,2
Sınav	5	0,9	Rüya	1	0,2	Şimşek	1	0,2
Yıkık Ev	5	0,9	Kaya	1	0,2	Rüzgar	1	0,2
İmtihan	5	0,9	Mezarlık	1	0,2	Kepçe	1	0,2
Korku Filmi	4	0,7	Çukur	1	0,2	Ateş	1	0,2
Sel	4	0,7	Arınma	1	0,2	Dozer	1	0,2
Ceza	3	0,6	Futbol	1	0,2	Söz	1	0,2
Acı	3	0,6	Sürgün edilmek	1	0,2	Domino Taşı	1	0,2
Kalp Kırıklığı	3	0,6	Çocuk	1	0,2	Yaşlanmak	1	0,2
Enkaz	3	0,6	İş Makineleri	1	0,2	Kalp Krizi	1	0,2
Bilinçsiz Toplum	3	0,6	Hava Olayları	1	0,2	Baskın	1	0,2
Mutsuzluk	3	0,6	Nokta	1	0,2	Varlık	1	0,2
Yalnızlık	3	0,6	Kasırga	1	0,2	Kaos	1	0,2
Bardak	2	0,4	Teslim Olmak	1	0,2	Kolon	1	0,2
Manevi Çöküş	2	0,4	Diş Ağrısı	1	0,2	Altüst Olmak	1	0,2
Moloz Yığınları	2	0,4	Adıyaman	1	0,2	Yol	1	0,2
Süreç	2	0,4	Düşüncede Tıkanıklık	1	0,2	Yıkım	1	0,2
Kar	2	0,4	Suda Soluksuz Kalmak	1	0,2	Soğuk	1	0,2

Gemi	2	0,4	Evlilik	1	0,2	Facia	1	0,2
Yağmur	2	0,4	Aile	1	0,2	Hayal	1	0,2
Kamyon	2	0,4	Çıngıraklı Yılan	1	0,2	Buz dağı	1	0,2
Bomba	2	0,4	Güvensizlik	1	0,2	Çığ	1	0,2
Ders	2	0,4	Belirsiz Bir An	1	0,2	Okul	1	0,2
Lego	2	0,4	Şok	1	0,2	Sur	1	0,2
Hırsız	1	0,2	Şans	1	0,2	Kış	1	0,2
Toplam	135							100%

Üretilen toplam metafor: 135 (%100)

Tablo 2'de görüldüğü gibi depremzede bireyler en çok Kıyamet, Hiçbir şey ve Felaket kelimesini kullanarak depreme yönelik metafor geliştirmişlerdir. Üretilen metaforların; Kıyamet (73), Hiçbir şey (55) ve Felaket (41) metaforlarından sonra en sık kullanılan metaforlar; Ölüm (33),Yıkım (27), Korku (22), Afet (16), Çaresizlik (15), Beşik ve Savaş (9) şeklinde devam ettiği görülmektedir. Metaforların tekrar sıklığı 1 ile 73 arasındadır.

Şekil 1.
Kelime Bulutu

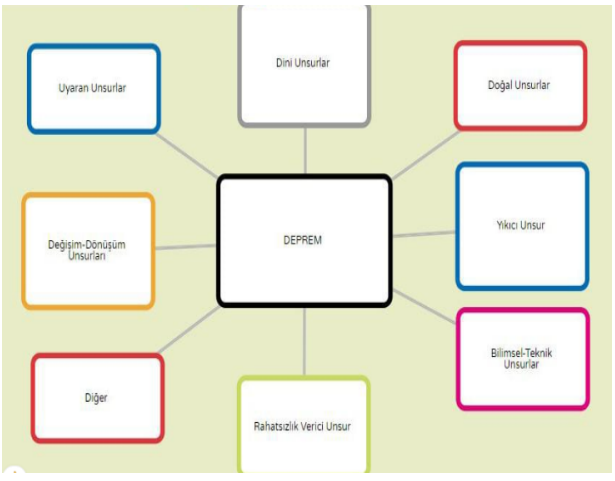

Şekil 2.
Kavram Haritası

Şekil 1'de görüldüğü gibi depremzede bireylerin Deprem kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar Şekil 2'de de görüldüğü gibi ortak özelliklerine göre alt kategorilerine ayrılmıştır. Ortak özelliklere göre metaforların alt kategori dağılımının frekans ve yüzdelerine ilişkin veriler Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3.

Deprem Kavramına Ilişkin Üretilen Alt Kavramsal Kategorileri ve Frekans Dağılımları

Alt Kategoriler	***f***	**%**
Yıkıcı Unsurlar	122	22,4
Rahatsızlık Verici Unsurlar	109	20,0
Dini Unsurlar	99	18,2
Değişim-Dönüşüm Unsurları	94	17,2

Diğer	52	9,5
Doğal Unsurlar	31	5,7
Bilimsel-Teknik Unsurlar	21	3,9
Uyaran Unsurlar	17	3,1
Toplam	545	100,0

Üretilen toplam metafor alt kategorisi: 8 (%100)

Tablo 3'e göre depremzede bireyler tarafından oluşturulan metaforlar 8 alt kategori altında toplanmış olup bu metaforların (f=122) (%22,4) Yıkıcı Unsurlar Olarak Deprem, (f=109) (%20) Rahatsızlık Verici Unsurlar Olarak Deprem, (f=99) (%18,2) Dini Unsurlar Olarak Deprem, (f=94) (%17,2) Değişim-Dönüşüm Unsurları Olarak Deprem, (f=52) (%9,5) Diğer, (f=31) (%5,7) Doğal Unsurlar Olarak Deprem, (f=21) (%3,9) Bilimsel-Teknik Unsurlar Olarak Deprem, (f=17) (%3,1) Uyaran Unsurlar Olarak Deprem alt kategorileri altında yer almaktadır.

Depremzede bireyler tarafından oluşturulan depreme ilişkin ürettikleri metaforlar incelendiğinde en yüksek oranda (f=122) (%22,4) "Yıkıcı Unsurlar Olarak Deprem" kategorisinde metafor ürettikleri görülmektedir. Buna göre depremzede bireylerin Deprem kavramına ilişkin daha çok yıkıcı ve yok edici algılarının güçlü olduğu söylenebilir. Elde edilen bu veri deprem olgusunun Malatya insanı için ağır sonuçlar doğurduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.2. Katılımcıların "Deprem" Kavramına İlişkin Metaforlarının Ortak Özellikleri Bakımından Alt Kavramsal Kategoriler Dağılımı

Depremzede bireylerin "Deprem" kavramına ilişkin ürettikleri metaforlardan "Yıkıcı Unsurlar Olarak Deprem" alt kategorisinde yer alan metaforlar (f=122 ve %22,2) Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4.

"Yıkıcı Unsurlar Olarak Deprem" Kategorisinde Yer Alan Metaforların Frekans Dağılımı

Alt Kategori 1: Yıkıcı Unsurlar Olarak Deprem (f:122, % 22,4)

Yıkıcı Unsurlar	***f***	**%**
Felaket	40	7,3
Yıkım	26	4,8
Afet	16	2,9
Savaş	9	1,7
Yıkık Evler	5	0,9
Enkaz	3	0,6
Moloz Yığınları	2	0,4
Kamyon	2	0,4
Bomba	2	0,4
Çöküntü	2	0,4

Kayıp	2	0,4
Yaramaz Çocuk	1	0,2
İş Makineleri	1	0,2
Kılıç	1	0,2
İnanç	1	0,2
Uyku	1	0,2
Yıkıcı Şiddet	1	0,2
Dizleri Üzerine Çökmüş İnsan	1	0,2
Uçak Kazası	1	0,2
Kepçe	1	0,2
Dozer	1	0,2
Domino Taşı	1	0,2
Facia	1	0,2
Toplam	122	22,4

Üretilen toplam metafor: 23 (%22,4)

Tablo 4'te görüldüğü gibi depremzede bireylerin "Yıkıcı Unsurlar Olarak Deprem" alt kategorisinde birbirinden farklı 23 metafor oluşturduğu ve bunlardan en çok (f=40 ve %7,3) felaket, (f=26 ve %4,8) yıkım, (f=16 ve %2,9) afet, (f=9 ve %1,7) savaş ve (f=5 ve %0,9) yıkık evler metaforlarını ürettikleri, tabloda görülen diğer metaforları ise sırasıyla üçer, ikişer ve birer kez belirttikleri görülmektedir. Bu kategorideki metaforlara göre deprem kavramına zihinlerde karşılık bulan imgelerden ortaya çıkaran temel belirleme çoğunlukla depremin yıkıcı etkileri teması çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Bu kategoriyi oluşturan bazı ifadeler şöyledir:

"Deprem Afet gibidir; çünkü deprem anında herkes can derdindeydi" (ZK16)

"Deprem felaket gibidir; çünkü kimse yaşamak istemez çok kötü bir duygu evsiz kalınıyor ölüler falan "(ZK35)

"Deprem enkaz gibidir; çünkü her yer bizim evimiz de yıkıldı"(ZE52)

Depremzede bireylerin "Deprem" kavramına ilişkin ürettikleri metaforlardan "Rahatsızlık Verici Unsurlar Olarak Deprem" kategorisinde yer alan metaforlar (f=109 ve %20) Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5.

"Rahatsızlık Verici Unsurlar Olarak Deprem" Alt Kategorisinde Yer Alan Metaforların Frekans Dağılımı

Kategori 2: "Rahatsızlık Verici Unsurlar Olarak Deprem" (f:109, %20)

Rahatsızlık Verici Unsurlar	***f***	**%**
Korku	23	2,1
Çaresizlik	15	1,4
Beşik	9	0,8
Sallantı	6	0,6
Kabus	6	0,6
Salıncak	4	0,4
Korku Filmi	4	0,4

Acı	3	0,3
Kalp Kırıklığı	3	0,3
Yalnızlık	3	0,3
Gemi	2	0,2
Avize	2	0,2
Canavar	2	0,2
Acizlik	2	0,2
Rüya	1	0,1
Çukur	1	0,1
Diş Ağrısı	1	0,1
Düşüncede Tıkanıklık	1	0,1
Suda Soluksuz Kalmak	1	0,1
Güvensizlik	1	0,1
Gürültü	1	0,1
Can Pazarı	1	0,1
Yaprak Gibi Savrulmak	1	0,1
Yokluk	1	0,1
Çamaşır Makinesi	1	0,1
Kalp Krizi	1	0,1
Baskın	1	0,1
Kaos	1	0,1
Çığlık	1	0,1
Mutsuzluk	1	0,1
Toplam	109	20

Üretilen toplam metafor: 30 (%20)

Tablo 5'te görüldüğü gibi depremzede bireylerin "Rahatsızlık Verici Unsurlar Olarak Deprem" alt kategorisinde birbirinden farklı 30 metafor oluşturulduğu ve bunlardan en çok (f=23 ve %2,1) korku, (f=15 ve %1,4) çaresizlik, (f=9 ve %0,8) beşik, (f=6 ve %0,6) sallantı ve kabus (f=4 ve %0,4) salıncak ve korku filmi metaforlarını ürettikleri, tabloda görülen diğer metaforları ise sırasıyla üçer, ikişer ve birer kez belirttikleri görülmektedir. Bu kategorideki metaforlara göre deprem kavramına zihinlerde karşılık bulan imgelerden ortaya çıkaran temel belirleme çoğunlukla depremin insanlara verdiği huzursuzluk ve rahatsızlık teması çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Bu kategoriyi oluşturan bazı ifadeler şöyledir:

"Deprem kötü bir rüya gibidir; çünkü istesende bitirmek elinde değildir" (YE15)

"Deprem suda soluksuz kalmak gibidir; çünkü ölebileceğiniz halde elinizden hiçbir şey gelmiyor"(ZK50)

"Deprem korku gibidir; çünkü enkazın altında kurtarılmayı bekledim"(XE73)

Depremzede bireylerin "Deprem" kavramına ilişkin ürettikleri metaforlardan "Dini Unsurlar Olarak Deprem" kategorisinde yer alan metaforlar (f=99 ve %18,2) Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6.

"Dini Unsurlar Olarak Deprem" Kategorisinde Yer Alan Metaforların Frekans Dağılımı

Alt kategori 3: Dini unsurlar olarak deprem (f:99, % 18,2)

Dini Unsurlar	***f***	**%**
Kıyamet	71	6,6
Mahşer Günü	7	0,7

İmtihan	5	0,5
Manevi Çöküş	2	0,2
İnanç	2	0,2
Günah	2	0,2
Cehennem	2	0,2
Azrail	2	0,2
Allah'ın Taktiri	2	0,2
Teslim Olmak	1	0,1
Sur	1	0,1
Toplam	99	18,2

Üretilen toplam metafor: 11 (%18,2)

Tablo 6'da görüldüğü gibi depremzede bireyler tarafından "Dini Unsurlar Olarak Deprem" kategorisinde birbirinden farklı toplam 11 metafor oluşturulduğu ve bunlardan en çok (f=71, %6,6) kıyamet, (f=7, %0,7) mahşer günü, (f=5 ve %0,5) imtihan metaforlarını ürettikleri, tabloda görülen diğer metaforları ise sırasıyla ikişer ve birer kez belirttikleri görülmektedir. Bu kategorideki metaforlara göre deprem kavramına zihinlerde karşılık bulan imgelerden ortaya çıkaran temel belirleme çoğunlukla kıyamet, mahşer günü gibi dini terimler temasında gerçekleşmektedir.

Bu kategoriyi oluşturan bazı ifadeler şöyledir:

"Deprem Allahu Teala'nın insanları imtihan etme yöntemlerinden biridir; çünkü İman etmek tevekkül etmek sabr etmek için verilir" (YE5)

"Deprem kıyamet gibidir; çünkü depremler yaşandığı zaman insanların can derdine düşüp kaçmaya çalıştılar ama kaçınılmaz son ile karşılaştılar".(XK96)

"Deprem kıyamet gibidir; çünkü herkes kendi canının derdi ile koştururken en yakınındakileri bile düşünemedi"(ZE125)

Depremzede bireylerin "Deprem" kavramına ilişkin ürettikleri metaforlardan "Değişim-Dönüşüm Unsurları Olarak Deprem" kategorisinde yer alan metaforlar (f=94 ve %17,2) Tablo 7'de görülmektedir

Tablo 7.

"Değişim-Dönüşüm Unsurları Olarak Deprem" Kategorisinde Yer Alan Metaforların Frekans Dağılımı

Alt kategori 4: "Değişim-dönüşüm unsurları olarak deprem" (f:94, % 17,2)

Değişim-Dönüşüm Unsurları	***f***	**%**
Ölüm	33	3,1
İnsan	8	0,7
Hayat	7	0,7
Son	6	0,6
Yok Oluş	5	0,5
Ayrılık	5	0,5
Sınav	5	0,5
Bardak	2	0,2
Süreç	2	0,2
Cam	2	0,2

Yaşam	2	0,2
Zaman	2	0,2
Yenilenme	2	0,2
Mezarlık	1	0,1
Arınma	1	0,1
Sürgün Edilmek	1	0,1
Nokta	1	0,1
Aile	1	0,1
Şok	1	0,1
Silkeleme	1	0,1
Para	1	0,1
Söz	1	0,1
Yaşlanmak	1	0,1
Altüst Olmak	1	0,1
Yol	1	0,1
Hayal	1	0,1
Toplam	94	17,2

Üretilen toplam metafor: 26 (%17,2)

Tablo 7'de görüldüğü gibi depremzede bireyler tarafından "Değişim-Dönüşüm Unsurları Olarak Deprem" kategorisinde birbirinden farklı toplam 26 metafor oluşturulduğu ve bunlardan en çok (f=33, %3,1) ölüm, (f=8, %0,7) insan, (f=7 ve %0,7) hayat, (f=6 ve %0,5) son, (f=5 ve %0,5) yok oluş, ayrılık, sınav metaforlarını ürettikleri, tabloda görülen diğer metaforları ise sırasıyla ikişer ve birer kez belirttikleri görülmektedir. Bu kategorideki metaforlara göre deprem kavramına zihinlerde karşılık bulan imgelerden ortaya çıkaran temel belirleme çoğunlukla depremin yaşama, düşünme, çalışma gibi birçok alanda yarattığı değişim ve dönüşüme yol açan temalar çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Bu kategoriyi oluşturan bazı ifadeler şöyledir:

"Deprem son gibidir; çünkü yakınlarını, sevdiklerini, maddi manevi sağlığını kaybedebilirsin"(Baby boomersE2)

"Deprem ölüme benzer; çünkü elden gelen bir şey yok"(XK11)

"Deprem yenilenmektir; çünkü çaresizlik içinde bir değişim, dönüşüm gerçekleşiyor"(ZK53)

Depremzede bireylerin "Deprem" kavramına ilişkin ürettikleri metaforlardan "Diğer" kategorisinde yer alan metaforlar (f=52 ve %9,5) Tablo 8'de görülmektedir.

Tablo 8.

"Diğer" Kategorisinde Yer Alan Metaforların Frekans Dağılımı

Alt kategori 5: Diğer (f:52, % 9,5)

Diğer	***f***	**%**
Hiçbir şey	50	4,6
Adıyaman	1	0,1
Hacıyatmaz	1	0,1
Toplam	52	9,5

Üretilen Toplam Metafor: 3 (%9,5)

Tablo 8'de görüldüğü gibi depremzede bireylerin deprem kavramı ile ilgili ürettikleri metaforlardan herhangi bir kategori ile ilişkilendirilememiş metaforlar diğer kategorisinde değerlendirilmiştir. Diğer kategorisinde toplam 3 metafor oluşturulduğu ve bunların (f=50, %4,6) hiçbir şey, (f=1, %0,1)Adıyaman ve hacıyatmaz metaforlarından oluştuğu görülmektedir.

Bu kategoriyi oluşturan bazı ifadeler şöyledir:

"Deprem hiçbir şey gibidir; çünkü bildiğiniz hiçbir şeye benzemez"(YK36)

"Deprem hiçbir şey gibidir; çünkü onu tanımlayabileceğim bir kavram yok"(ZE62)

"Deprem hiçbir şey gibidir; çünkü o anda bilincini kaybedersin"(ZK101)

Depremzede bireyler tarafından "Deprem" kavramına ilişkin ürettikleri metaforlardan "Doğal Unsurlar Olarak Deprem" kategorisinde yer alan metaforlar (f=31 ve %5,7) Tablo 9'da görülmektedir.

Tablo 9.

*"Doğal Unsurlar Olarak Deprem" Kategorisinde Yer Alan Metaforların Frekans Dağılım*ı

Alt Kategori 6: Doğal Unsurlar Olarak Deprem (f:31, % 5,7)

Doğal Unsurlar	***f***	**%**
Doğa olayı	6	0,6
Sel	4	0,4
Kar	2	0,2
Yağmur	2	0,2
Dalga	2	0,2
Kaya	1	0,1
Olağan	1	0,1
Kasırga	1	0,1
Çıngıraklı Yılan	1	0,1
Tsunami	1	0,1
Deniz	1	0,1
Şimşek	1	0,1
Rüzgar	1	0,1
Heyelan	1	0,1
Soğuk	1	0,1
Buz dağı	1	0,1
Çığ	1	0,1
Kış	1	0,1
Toplam	31	5,7

Üretilen Toplam Metafor: 18 (%5,7)

Tablo 9'da görüldüğü gibi depremzede bireylerin deprem kavramı ile ilgili ürettikleri alt metafor kategorilerinden "Doğal Unsurlar Olarak Deprem" alt kategorisinde 18 adet metafor oluşturulduğu ve bunlardan en çok (f=6, %0,6) Doğa olayı, (f=4, %0,4) sel, (f=2, %0,2) kar, yağmur, dalga metaforlarını belirttikleri görülmektedir. Tabloda görülen diğer metaforları ise birer kez belirttikleri görülmektedir. Bu kategorideki metaforlara göre deprem kavramına zihinlerde karşılık bulan imgelerden ortaya çıkaran temel belirleme çoğunlukla insan-doğa

ilişkisi unsurları teması çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Bu kategoriyi oluşturan bazı ifadeler şöyledir:

"Deprem şimşek gibidir; çünkü gürültülü ve hızlıdır" (ZK9)

"Deprem çığ gibidir; çünkü ayrım gözetmez her yeri yıkar".(KL11K55)

"Deprem kasırga gibidir; çünkü geldiğinde her şeyi beraberinde götürür ve gerisinde sadece enkaz kalır"(ZE58)

Depremzede bireyler tarafından "Deprem" kavramına ilişkin ürettikleri metaforlardan "Bilimsel-Teknik Unsurlar Olarak Deprem" kategorisinde yer alan metaforlar (f=19 ve %1,8) Tablo 10'da görülmektedir.

Tablo 10.

"Bilimsel-Teknik Unsurlar Olarak Deprem" Kategorisinde Yer Alan Metaforların Frekans Dağılımı

Alt Kategori 7: Bilimsel-Teknik Unsurlar Olarak Deprem (f:21, % 3,9)

Bilimsel-Teknik Unsurlar	***f***	**%**
Bilinçsiz Toplum	3	0,3
Lego	2	0,2
Problem	2	0,2
Bilimsel Çözüm	2	0,2
Coğrafi Kader	2	0,2
Müteahhit	2	0,2
Futbol	1	0,1
Evlilik	1	0,1
Rubik Küp	1	0,1
Elektrik	1	0,1
Varlık	1	0,1
Kolon	1	0,1
Toplam	21	3,9

Üretilen Toplam Metafor: 12 (%3,9)

Tablo 10'da görüldüğü gibi depremzede bireylerin deprem kavramı ile ilgili ürettikleri alt metafor kategorilerinden Bilimsel-Teknik Unsurlar Olarak Deprem alt kategorisinde 12 adet metafor oluşturulduğu ve bunlardan en çok (f=3, %0,3) bilinçsiz toplum, (f=2, %0,2) lego, problem, bilimsel çözüm, coğrafi kader, müteahhit metaforlarını belirttikleri görülmektedir. Tabloda görülen diğer metaforları ise birer kez belirttikleri görülmektedir. Bu kategorideki metaforlara göre deprem kavramına zihinlerde karşılık bulan imgelerden ortaya çıkaran temel belirleme çoğunlukla bilimsel ve teknik terimler teması çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Bu kategoriyi oluşturan bazı ifadeler şöyledir:

"Deprem Bilinçsiz topluma benzer; çünkü kaderci bir toplumuz"(ZK69)

"Deprem temelin sağlam olmadığı evlilik gibidir; çünkü en ufak sallantıda yıkılabilir"(YK83)

"Deprem legoların parçalanışı gibidir; çünkü binalar yıkılır"(ZK85)

Dijital yerli öğrencilerin "Deprem" kavramına ilişkin ürettikleri metaforlardan "Uyaran Unsurlar Olarak Deprem" kategorisinde yer alan metaforlar (f=17 ve %1,6) Tablo 11'de görülmektedir.

Tablo 11.

"Uyaran Unsurlar Olarak Deprem" Kategorisinde Yer Alan Metaforların Frekans Dağılımı

Alt Kategori 8: Uyaran Unsurlar Olarak Deprem (f:17, % 1,6)

Uyaran Unsurlar	***f***	**%**
Uyarma	5	0,5
Ceza	3	0,3
Ders	2	0,2
Belirsiz Bir An	1	0,1
Baba	1	0,1
Tokat	1	0,1
Sıcak Süt	1	0,1
Yumruk	1	0,1
Okul	1	0,1
Hırsız	1	0,1
Toplam	17	1,6

Üretilen Toplam Metafor: 10 (%1,6)

Tablo 11'de görüldüğü gibi depremzede bireylerin deprem kavramı ile ilgili ürettikleri alt metafor kategorilerinden "Uyaran Unsurlar Olarak Deprem" alt kategorisinde 10 adet metafor oluşturduğu ve bunlardan en çok (f=5, %0,5) uyarma, (f=3, %0,3) ceza, (f=2, %0,2) ders, metaforlarını belirttikleri görülmektedir. Tabloda görülen diğer metaforları ise birer kez belirttikleri görülmektedir. Bu kategorideki metaforlara göre deprem kavramına zihinlerde karşılık bulan imgelerden ortaya çıkaran temel belirleme çoğunlukla depremin insanoğluna yanlış yolda olduğunu gösteren bir uyarıcı olduğu teması çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Bu kategoriyi oluşturan bazı ifadeler şöyledir:

"Deprem ders gibidir çünkü; bizim ne kadar aciz olduğumuzu yüzümüze vurdu"(Baby BoomersK23)

"Deprem sıcak süt gibidir çünkü; sonra yoğurdu üfleyerek yersiniz" (YK30)

"Deprem ceza gibidir; çünkü insan oğlu azmıştır"(Baby BoomersK38)

4.3. Katılımcıların "Deprem" Kavramına İlişkin Ürettikleri Metaforların Ana Metafor Kategorilerine Göre ve Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Katılımcıların deprem kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar ortak özelliklerine göre 3 ana kategori altında değerlendirilmiştir. Ortaya çıkmış olan kategori dağılımının frekans ve yüzdelerine ilişkin veriler Tablo 12'de görülmektedir.

Tablo 12.

Deprem Kavramına Dair Ana Metafor Kategorileri

Ana Kategoriler	***f***	**%**
Duygusal	241	44,3
Mantıksal	260	47,8
Nötr	43	7,9
Toplam	545	100,0

Tablo 12'de depremzede bireylerin "Deprem" kavramına dair sahip oldukları metaforların ana metafor kategorilerine göre dağılımı görülmektedir. Tablo 12'ye göre katılımcıların %44,3'ü duygusal ana kategorisinde metafor üretmişken (%47,8) mantıksal ana kategorisinde metafor üretmişlerdir.

Depremzede bireylerin "Deprem" kavramına dair sahip oldukları ana metafor kategorilerinin yaş kuşağı, cinsiyet, yaşamın çoğunluğunun geçirildiği yerleşim birimi, gelir seviyesi, eğitim seviyesi, meslek ve medeni hal değişkenlerine göre dağılımı ve bu sosyo-demografik değişkenlerin ana metafor kategorilerinde bir farklılaşma oluşturup oluşturmadığının tespit edilmesi amacıyla yapılan T testi ve Anova analizleri sonuçları Tablo 13'te görülmektedir.

Tablo 13.

Katılımcıların "Deprem" Kavramı ile İlgili Sahip Oldukları Ana Metafor Kategorilerinin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

		Ana Kategori				
Sosyo-Demografik Değişkenler		**Duygusal**	**Mantıksal**	**Nötr**	**Toplam**	**P**
Yaş kuşağı	Baby Boomers	26	11	1	38	0,004
		68,4%	28,9%	2,6%	100,0%	
	X	66	81	10	157	
		42,0%	51,6%	6,4%	100,0%	
	Y	52	48	6	106	
		49,1%	45,3%	5,7%	100,0%	
	Z	97	120	26	243	
		39,9%	49,4%	10,7%	100,0%	
Cinsiyet	Kadın	131	116	13	260	0,001
		50,4%	44,6%	5,0%	100,0%	
	Erkek	110	144	30	284	
		38,7%	50,7%	10,6%	100,0%	
Yaşamın çoğunluğunun geçirildiği yerleşim birimi	Köy	13	10	4	27	0,892
		48,1%	37,0%	14,8%	100,0%	

	İlçe	22	21	4	47	
		46,8%	44,7%	8,5%	100,0%	
	Kent	63	68	8	139	
		45,3%	48,9%	5,8%	100,0%	
	Büyük Şehir	143	161	27	331	
		43,2%	48,6%	8,2%	100,0%	
Gelir seviyesi	Alt	33	35	10	78	0,487
		42,3%	44,9%	12,8%	100,0%	
	Orta	201	217	33	451	
		44,6%	48,1%	7,3%	100,0%	
	Üst	7	8	0	15	
		46,7%	53,3%	0,0%	100,0%	
Eğitim seviyesi	İlkokul-Ortaokul	27	17	2	46	0,013
		58,7%	37,0%	4,3%	100,0%	
	Lise	83	106	26	215	
		38,6%	49,3%	12,1%	100,0%	
	Üniversite	117	122	14	253	
		46,2%	48,2%	5,5%	100,0%	
	Lisans Üstü	14	15	1	30	
		46,7%	50,0%	3,3%	100,0%	
Meslek	Öğrenci	94	121	25	240	0,000
		39,2%	50,4%	10,4%	100,0%	
	Memur	82	99	10	191	
		42,9%	51,8%	5,2%	100,0%	
	İşçi	3	8	4	15	
		20,0%	53,3%	26,7%	100,0%	
	Serbest	9	6	1	16	
		56,3%	37,5%	6,3%	100,0%	
	İşsiz	11	4	2	17	
		64,7%	23,5%	11,8%	100,0%	
	Diğer	42	22	1	65	
		64,6%	33,8%	1,5%	100,0%	
Medeni hal	Evli	122	115	12	249	0,012
		49,0%	46,2%	4,8%	100,0%	
	Bekar	111	137	31	279	
		39,8%	49,1%	11,1%	100,0%	
	Dul	8	8	0	16	
		50,0%	50,0%	0,0%	100,0%	
Toplam		241	260	43	545	
		44,3%	47,8%	7,9%	100,0%	

Tablo13'te depremzede bireylerin "Deprem" kavramı ile ilgili sahip oldukları ana metafor kategorileri demografik özellikleri bağlamında incelenmiştir. Elde edilen verilere göre farklı kuşaklarda yer alan katılımcıların depreme yönelik algılarının değiştiği gözlenmektedir. 1946-1964 yılları aralığında doğmuş olan ve Baby Boomers olarak ifade edilen yaşlı kuşak bireylerin deprem için zihinlerinde karşılık bulan imgeler daha çok (%68,4) duygusal içeriklere sahipken, katılımcılardan en düşük yaş kategorisi olan 2000-2011 yılları arasında doğmuş olan ve Z kuşağı olarak ifade edilen kuşak söz konusu (%39,9) duygusal kategoride diğer kuşaklara oranla en az metafor üretmiş olan gruptur. Yaş kuşaklarının metafor ana kategorilerinde bir farklılaşma oluşturup oluşturmadığının tespit edilmesi amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi Anova sonucu p=0,004 olarak tespit edilmiştir. Bu veriye dayanarak farklı yaş kuşaklarının ana metafor kategorilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturduğu ifade edilebilir (p=.004<.05). Bu farklılığın hangi yaş kuşağından kaynaklandığının tespit

edilebilmesi için yapılan post-hoc LSD testi sonucunda Baby Boomers yaş kuşağındaki katılımcılar ile Z kuşağında bulunan katılımcılar arasında bir farklılık olduğu bulunmuştur.

Depremzede bireylerin "Deprem" kavramı ile ilgili sahip oldukları ana metafor kategorileri cinsiyet değişkeni açısından incelenmiş ve cinsiyet değişkeninin katılımcıların depreme yönelik algılarını değiştirdiği görülmüştür. Kadın katılımcılar daha çok (%50,4) duygusal ana kategorisinde metafor oluştururken, erkek katılımcıların daha çok (%50,7) mantıksal ana kategorisinde metafor ürettikleri görülmüştür. Cinsiyetin metafor ana kategorilerinde bir farklılaşma oluşturup oluşturmadığının tespit edilmesi amacıyla yapılan T-testi sonucu p=.001 olarak tespit edilmiştir. Bu veriye dayanarak cinsiyetin ana metafor kategorilerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu ifade edilebilir (p=.001<.05).

Yaşantının çoğunun geçirildiği yerleşim birimi değişkeni açısından Tablo 13 değerlendirildiğinde köy seçeneğini işaretleyen katılımcıların yüksek bir oranda (%48,1) duygusal kategorisinde imgelere sahip oldukları görülmektedir. Duygusal kategorisindeki metaforların ilçede (%46,8), kent (%45,3) ve büyük şehir seçeneklerini işaretleyen katılımcılarda (%43,2) olduğu görülmektedir. Mantıksal ana kategorisi ise en yüksek oranda büyük şehir (%48,6) ve kent (%48,9) seçeneklerin işaretleyen katılımcılar tarafından tercih edilmiştir. Köy seçeneğin işaretleyen katılımcıların (%37) mantıksal kategorisinde imgelere sahip oldukları görülmektedir. Bu sonuçlara dayanarak yaşantının çoğunun geçirildiği yerleşim yeri köyden büyük şehre doğru oransal olarak duygusal ana kategoride düşerken, mantıksal ana kategoride yükselmektedir. Yaşantının çoğunun geçirildiği yerleşim birimi değişkeninin ana metafor kategorilerinde bir farklılaşma oluşturup oluşturmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi Anova testi yapılmıştır. Bu analiz sonucu p=0,892 olarak bulunmuştur. Bu veriye dayanarak yaşantının çoğunun geçirildiği yerleşim birimi değişkeninin ana metafor kategorilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturma yeterliliği göstermediği ifade edilebilir (p=0,892>.05).

Gelir düzeyi değişkeni katılımcıların kendilerini hangi gelir düzeyinde gördüklerini tespit etmek amacıyla alt, orta ve üst şeklinde belirlenmiştir. Gelir algısı alt düzeyde olan katılımcılar depreme karşı (%42,3) duygusal bakış açısına sahipken, üst gelir seviyesinde olan katılımcılarda deprem algısı daha çok (%53,3) mantıksal ana kategorisinde gerçekleşmektedir. Gelir seviyesi değişkeninin ana metafor kategorilerinde bir farklılaşma oluşturup oluşturmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi Anova testi yapılmıştır. Bu analiz sonucu p=0,487 olarak bulunmuştur. Bu veriye dayanarak gelir seviyesi değişkeninin ana metafor kategorilerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı ifade edilebilir (p=0,487 >.05).

Eğitim seviyesi açısından Tablo 13 değerlendirildiğinde; duygusal ana kategorisinde en

yüksek oranda metafor geliştiren katılımcıların (%58,7) ile İlkokul-Ortaokul mezunu olduğu, mantıksal ana kategorisinde en yüksek oranda metafor geliştiren katılımcıların ise (%50) ile Lisans üstü eğitim mezunu olduğu görülmektedir. Eğitim seviyesi değişkeninin ana metafor kategorilerinde bir farklılaşma oluşturup oluşturmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi Anova testi yapılmıştır. Bu analiz sonucu p=.013 olarak bulunmuştur. Bu veriye dayanarak Okul türü değişkeninin ana metafor kategorilerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu ifade edilebilir (p=.013). Bu farklılığın hangi eğitim seviyesinden kaynaklandığının tespit edilebilmesi için yapılan post-hoc LSD testi sonucunda Üniversite mezunu olan katılımcılar ile İlkokul-Ortaokul ve Lise mezunu katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur (p=.013<.05).

Meslek değişkeni açısından Tablo 13 değerlendirildiğinde; duygusal ana kategorisinde en yüksek oranda metafor geliştiren katılımcıların (%64,7) ile işsizler ve (%64,6) diğer seçeneğini işaretlemiş olan katılımcılar olduğu, bu kategorinin en düşük oranda ise (%20) işçiler ve (%39,2) öğrenciler tarafından işaretlendiği görülmektedir. Mantıksal ana kategorisinde en yüksek oranda metafor geliştiren katılımcıların ise (%53,3) ile işçi, (%51,8) memur ve (%50,4) öğrenciler olduğu görülmektedir. Meslek değişkeninin ana metafor kategorilerinde bir farklılaşma oluşturup oluşturmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi Anova testi yapılmıştır. Bu analiz sonucu p=.000 olarak bulunmuştur. Bu veriye dayanarak Meslek değişkeninin ana metafor kategorilerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu ifade edilebilir (p=.000). Bu farklılığın hangi meslek değişkeninden kaynaklandığının tespit edilebilmesi için yapılan post-hoc LSD testi sonucunda mesleği İşçi olan katılımcılar ile tüm diğer meslek türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur (p=.000<.05).

Medeni hal değişkeni açısından Tablo 13 değerlendirildiğinde; duygusal ana kategorisinde (%49) evliler, (%39,8) bekarlar metafor geliştirmişlerdir. Katılımcılardan mantıksal ana kategoride en düşük oranda metafor oluşturan grubun (%46,2) evlilerden oluştuğu görülmektedir. Medeni hal değişkeninin ana metafor kategorilerinde bir farklılaşma oluşturup oluşturmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi Anova testi yapılmıştır. Bu analiz sonucu p=.012 olarak bulunmuştur. Bu veriye dayanarak medeni hal değişkeninin ana metafor kategorilerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu ifade edilebilir (p=.012). Bu farklılığın hangi medeni hal değişkeninden kaynaklandığının tespit edilebilmesi amacıyla yapılan post-hoc LSD testi sonucunda medeni durumu evli olan katılımcılar ile bekar olan katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur (p=.012<.05).

5. Sonuç

Bu araştırmada farklı kuşaklardan depremzedelerin "Deprem" kavramına ilişkin geliştirdikleri zihinsel imgelerin tespit edilmesi ve tespit edilen bu imgelerin çeşitli kategorilerde sınıflandırılarak bazı sosyo-demografik değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Yapılan incelemelerde depremzedelerin "Deprem" kavramına ilişkin 135 geçerli metafor ürettiği görülmektedir. Toplam 545 depremzedenin katıldığı araştırmada 135 metafor, 3 ana ve 8 alt kategori altında sınıflandırılmıştır.

Metaforların ortak özelliklerine göre oluşturulan 3 ana kategori Duygusal, Mantıksal ve Nötr başlıklarından oluşurken; 8 alt kategori incelendiğinde; Yıkıcı Unsurlar, Rahatsız Edici Unsurlar, Dini Unsurlar, Değişim-Dönüşüm Unsurları, Doğal Unsurlar, Bilimsel-Teknik Unsurlar ve Uyarıcı Unsurlar ve Diğer alt kategorileri altında oluşmuştur. Bu verilerle araştırmanın hipotezlerinden birincisi olan H1. "Depremzedelerin "Deprem" kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar farklı kavramsal kategoriler altında toplanmıştır" hipotezi kabul edilmiştir. Katılımcılar tarafından en sık dile getirilen metaforlar; Kıyamet, Hiçbir şey, Felaket, Ölüm, Yıkım, Korku, Felaket, Çaresizlik, Beşik ve Savaş metaforlarıdır.

Yine metaforların ortak özelliklerine göre Duygusal, Mantıksal ve Nötr olmak üzere 3 ana kategoride toplandığı görülmüştür. Bu verilere dayanarak H2. "Depremzedelerin "Deprem" kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar anlamsal olarak duygusal, mantıksal ve nötr ana temalardan oluşmaktadır" hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmada elde ettiğimiz sonuçlarla benzer özellikler taşıyan Kaya (2010) tarafından ortaöğretim öğrencileri ile yapılan "Ortaöğretim Öğrencilerinin "Deprem" Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar" başlıklı çalışmada da en sık kullanılan metaforların "Yakıcı ve yıkıcı bir olay olarak deprem" kategorisinde yer aldığı görülmektedir.

Benzer şekilde Karakuş (2013), araştırmamızda elde ettiğimiz sonuçlarla benzer özellikler taşıyan, depremi yaşayan ve yaşamayan 12. sınıf öğrencilerinin düşüncelerini ortaya koymayı amaçladığı çalışmasında; depremi yaşayan öğrencilerin "deprem" kavramına ilişkin geliştirdikleri en yüksek yüzdeli ilk üç metaforun "kıyamet günü", "sınav" ve "ikinci hayat" metaforları olduğunu belirtmektedir.

Aksoy'un (2013) 9. sınıf öğrencilerinin "deprem" kavramına ilişkin algılarını incelediği çalışmasında; öğrencilerin depremi; kıyamet, korku, canavar, beşik, ölüm ve felaket gibi kavramlarla ifade ettikleri ortaya çıkmıştır. Bu kavramların bizim çalışmamızda da sıklıkla deepremzede bireyler tarafından ifade edildiği görülmüştür.

Karabey ve Aras tarafından yapılan ve bizim çalışmamız ile benzer sonuçlara sahip olan; acil yardım ve afet yönetimi öğrencilerinin Türkiye'deki depremlere ilişkin metaforik algılarını ortaya çıkarmayı amaçlayan "Metaphoric Perceptions of Emergency Aid and Disaster Management Students Regarding "Earthquake": A Case Study of Turkey" (2022) isimli çalışmada öğrenciler tarafından en çok metafor üretilen ana temanın "ölümcül" ana tema olduğu ve depremi daha çok ölümcül olarak tanımladıkları tespit edilmiştir.

Aydın ve Coşkun tarafından 7. sınıf öğrencilerinin deprem algılarını ortaya koymak amacıyla "Öğrencilerin "deprem" algılarının fenomenografik analiz yoluyla incelenmesi (ilköğretim 7. sınıf – Türkiye" (2010) başlıklı çalışma yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin depremi çoğunlukla "doğal afet", "yerin sarsılması", "yer kabuğunun hareketlerine bağlı sarsıntılar" olarak tanımladıkları belirlenmiştir.

Yılmaz ve Arslan tarafından okul öncesi çocukların deprem algılarının belirlendiği "Okul Öncesi Çocukların Gözünden Deprem" (2023) başlıklı çalışmada; çocukların depreme ilişkin belirttikleri metaforların çoğunun doğa olayları ile ilgili olduğu ve depremi şiddetli rüzgar, sel, tsunami gibi doğa metaforları ile açıkladıkları tespit edilmiştir.

Depremzedelerin "Deprem" kavramına ilişkin ana metafor kategorileri bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmiş ve sosyo-demografik değişkenler arasında; farklı yaş grupları, cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek ve medeni durum değişkenlerinin ana metafor kategorilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Elde edilen bu verilere dayanarak H3. "Depremzedelerin "Deprem" kavramına ilişkin sahip oldukları ana metafor kategorileri bazı sosyo-demografik değişkenlere göre farklılık göstermektedir" hipotezi kabul edilmiştir.

Yapılan literatür taramasında depremzedelerin "Deprem" kavramına ilişkin algılarını farklı kuşaklar bağlamında ve farklı sosyo-demografik değişkenlerle inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Depremzedelerin bazı sosyo-demografik değişkenlerinin "Deprem" kavramına ilişkin ana metafor kategorilerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmasının bu konudaki literatürde büyük bir boşluğu doldurduğu söylenebilir.

Sonuç olarak üzerinde durulmaya değer olduğu düşünülen sonuçlardan biri de depremzedelerin yaşadıklarından yola çıkarak depremi; Kıyamet, Felaket, Ölüm, Yıkım, Korku, Felaket, Çaresizlik gibi kelimelerle tanımlamalarıdır. Bu kavramlar aynı zamanda depremin depremzedelerin iç dünyasında yarattığı duygusal tükenmişliği de ortaya koymaktadır.

Araştırmanın tüm sonuçları dikkate alındığında depremzede bireylerin "Deprem" kavramına ilişkin algılarının olumsuz temalar içerdiği görülmektedir. Bu bağlamda;

Depremin olumsuz etki derecesini azaltmak için; algılanan sağlık durumunun ve psikolojik iyi olma halinin iyileştirilmesi ve afetle ilgili olumlu başa çıkma yöntemlerinin güçlendirilmesi, ayrıca, konu ile ilgili mikro, mezzo ve makro ölçekli ve bütüncül çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflicts of Interest: There is no potential conflict of interest in this study.

KAYNAKÇA

AFAD (2023). 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş (Pazarcık ve Elbistan) depremleri saha çalışmaları ön değerlendirme raporu, https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Arazi_Onrapor_28022023_surum1_revize.pdf adresinden 18.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Aksoy, B. (2013). "Depremi yaşamış olan 9. sınıf öğrencilerinin "deprem" kavramına yönelik algılarının nitel açıdan incelenmesi" *ZfWT, Vol. 5,* No. 1 (2013) adresinden 19.12.2024 tarihinde erişilmiştir.

Aydın, F. ve Coşkun, M. (2010). "Observation of the students' "earthquake" perceptions by means of phenomenographic analysis (primary education 7th grade – Turkey" *International Journal of The Physical Sciences Vol. 5(8)*, pp. 1324-1330, http://www.academicjournals.org/IJPS ISSN 1992 - 1950 ©2010 Academic Journals. adresinden 19.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Aydın, İ. S. ve Pehlivan, A. (2010). Deprem öğretmeni adaylarının "öğretmen" ve "öğrenci" kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar, *Turkish Studies, 5(3),* 812-842.

Can, İ. (2022). Afetler çağinda sosyolojiyi yardıma çağirmak ya da afeti yeniden tanımlamanın gerekliliği üzerine, https://tezkiredergisi.org/wp-content/uploads/2022/12/tezkire-80.sayi_toprak4-9-29.pdf adresinden 1.6.2024 tarihinde erişilmiştir.

Creswell, J. W. (2012). Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research (4. Baskı). USA: Pearson Education Inc.

Fırat, M. (2022). Deprem ve toplumsal etkileri, https://tezkiredergisi.org/wp-content/uploads/2022/12/tezkire-80.sayi_toprak4-47-72.pdf. adresinden 1.6.2024 tarihinde erişilmiştir

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. ve Hyun, H. H. (2012). How to design and evaluate research in education, USA: McGraw-Hill Companies Inc.

Karabey, T. ve Aras, M. (2022). Metaphoric perceptions of emergency aid and disaster management students regarding "earthquake": a case study of Turkey, *International Journal of Caring Sciences* May-August 2022 *Volume 15* | Issue 2| Page 1513.

Karakuş, U. (2014). Depremi yaşamış ve yaşamamış öğrencilerin deprem algılarının, metafor analizi ile incelenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi, 18 (29),* 97-116

Kavalcı, K., & Ünal, S. (2016). Y ve Z kuşaklarının öğrenme stilleri ve tüketici karar verme tarzları açısından karşılaştırılması, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(3).*

Kaya, H. (2010). Ortaokul öğrencilerinin "deprem" kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar, *Eğitim Araştırmaları ve Incelemeleri, 5(11)*, 712

Kaygısız, E. ve Sipahi, H. (2019). Y kuşağı üniversite öğrencilerinin bireysel yenilik ve endüstri 4.0 bilgi düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Gaziantep University Journal of Social Sciences, 18(2)*, 922-936, adresinden 18.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Koçoğlu, E. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler kavramına ilişkin imgesel algıları, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 15*, Sayı: 3.

Kolukırık, S. ve Tuna, M. (2009). *T*ürk medyasında deprem algısı: Marmara depremi örneği, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar-2009 C.8 S.28 (286-298), www.esosder.org.

Lazaridou-Varotsos, MS (2013). Earthquake prediction by seismic electric signals: the success of the VAN method over thirty years. *Springer Praxis Books*, Berlin Heidelberg, pp 1–254. https://doi.org/10.1007/978-3-642-24406-3 adresinden 18.12.2023 tarihinde erişilmiştir.

Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(2),* 131-155.

Salman, Y. (2003). *Dilin düş evreni: eğretileme, Kitaplık*, s. 65 Ekim, S. 53-56, İstanbul: Yapı Kredi Yay.

Tang, B., Deng, Q., Glik, D., Dong, J., & Zhang, L. (2017). "A metaanalysis of risk factors for post-traumatic stress disorder (ptsd) in adults and children after earthquakes". *International Journal of Environmental Research and Public Health, 14(12)*, 1537.

Ursano, R. J., Fullerton, C. S., & Norwood, A. E. (2003). *Terrorism and disaster: the psychological aftermath*. New York, NY: Guilford Press.

Yıldırım, A.ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yay.,

Yılmaz, H ve Arslan, E. (2023). "Okul öncesi dönemdeki çocukların gözünden deprem" https://www.researchgate.net/publication/372439396_Okul_Oncesi_Donemdeki_Cocuklarin_Gozunden_Deprem. adresinden 19.12.2024 tarihinde erişilmiştir.

Yüksekbilgili, Z. (2015). Türkiye'de Y kuşağının yaş aralığı, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (ESOSDER), Bahar-2015 Cilt:14* Sayı:53 (259-267)